

УДК 001.891.3:376.011.3-051-043.3

DOI 10.32626/2413-2578.2020-16.100-110

А.О. Косовська

alinakosovska2@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-3172-8075>

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СИСТЕМИ КОМАНДНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ФАХІВЦІВ У НАВЧАННІ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Відомості про автора: Косовська Аліна, аспірант кафедри корекційної педагогіки та інклюзивної освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Кам'янець-Подільський, Україна. Уколі наукових інтересів: проблема командної взаємодії фахівців у навчанні дітей з особливими освітніми потребами та готовності корекційних педагогів до командної взаємодії.

Contact: Kosovska Alina, Postgraduate Student of the Department of Correctional Pedagogy and Inclusive Education at Kamianets-Podilskyi National University named after Ivan Ogienko, Kamianets-Podilskyi, Ukraine. In the wake of scientific interests: the problem of team interaction of specialists in teaching children with special educational needs and the readiness of correctional educators for team interaction.

Косовська А.О. Теоретичні аспекти системи командної взаємодії фахівців у навчанні дітей з особливими освітніми потребами. У статті висвітлено підходи науковців до визначення терміну «діти з особливими освітніми потребами», розглянуто його трактування у контексті міжнародного та вітчизняного законодавства. На основі аналізу наукових досліджень та нормативно-правових документів сформовано власне бачення поняття «діти з особливими освітніми потребами». Розглянуто вітчизняну систему освіти дітей з особливими освітніми потребами. Проаналізовано стан розвитку інклюзивної освіти в Україні та бар'єри, які уповільнюють процес включення дітей з особливими освітніми потребами в навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів. Сформовано метод вдосконалення системи інклюзивної освіти шляхом формування командної взаємодії фахівців навчально-виховного процесу дітей з особливими освітніми потребами. Розкрито поняття «команда», з'ясовано основну її ціль та стан розвитку командної форми роботи у сфері освіти дітей з особливостями психофізичного розвитку. Здійснено аналіз «Примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти» на основі чого сформовано рекомендації. Автор

акцентує увагу на необхідності вдосконалення команди супроводу дитини з особливими освітніми потребами та розвитку командної взаємодії між задіяними фахівцями. Розроблено та схематично подано структуру команди супроводу дитини з особливостями психофізичного розвитку в умовах інтегрованого навчання, яка включає команду первинної та вторинної ланки. Окреслено їх специфіку командної взаємодії.

Ключові слова: діти з особливими освітніми потребами, система освіти, інклюзивне навчання, команда, командна взаємодія.

Косовская А.А. Теоретические аспекты системы командного взаимодействия специалистов в обучении детей с особыми образовательными потребностями. В статье раскрыта суть подходов ученых к определению понятия «дети с особыми образовательными потребностями», рассмотрено его обозначение в контексте международного и отечественного законодательства. В результате анализа научных исследований и нормативно-правовых документов сформировано собственное мнение понятия «дети с особыми образовательными потребностями». Охарактеризовано отечественную систему образования детей с особыми образовательными потребностями. Проведено анализ состояния развития инклюзивного образования в Украине и барьеры, которые замедляют процесс включения детей с особыми образовательными потребностями в учебно-воспитательный процесс общеобразовательных учебных заведений. Сформирован метод совершенствования системы инклюзивного образования путем создания командного взаимодействия специалистов учебно-воспитательного процесса детей с особыми образовательными потребностями. Раскрыто понятие «команда», установлено основную ее цель и состояние развития командной формы работы в сфере образования детей с особенностями психофизического развития. Осуществлен анализ «Примерного положения о команде психолого-педагогического сопровождения ребенка с особыми образовательными потребностями в заведении общего среднего и дошкольного образования», в результате сформированы рекомендации. Автор акцентирует внимание на необходимости совершенствования команды сопровождения ребенка с особыми образовательными потребностями и развития командного взаимодействия между задействованными специалистами. Разработано структуру команды сопровождения ребенка с особенностями психофизического развития в условиях интегрированного обучения, определено специфику их командного взаимодействия.

Ключевые слова: дети с особыми образовательными потребностями, система образования, инклюзивное обучение, команда, командное взаимодействие.

Kosovska A.O. Theoretical aspects of the system of team interaction of specialists in training of children with special educational needs. The article reveals the essence of the approaches of scientists to the definition of understanding "children with special educational needs", its designation is

considered in the context of international and domestic legislation. As a result of the analysis of scientific research and regulatory documents, an opinion of the concept “children with special educational needs” is formed. The domestic education system for children with special educational needs is considered. An analysis is made of the state of development of inclusive education in Ukraine and the barriers that slow down the process of including children with special educational needs in the educational process of secondary schools. A method for improving the system of inclusive education by creating a team interaction of specialists of the educational process of children with special educational needs has been formed. The concept of “team” is revealed, its main purpose and state of development of the team form of work in the field of education of children with special needs of psychophysical development are established. The analysis of the “Model provision on the team of psychological and pedagogical support of a child with special educational needs in the institution of general secondary and preschool education was carried out, as a result recommendations were generated. The author focuses on the need to improve the team accompanying a child with special educational needs and the development of team interaction between the involved specialists. The structure of a team for escorting a child with features of psychophysical development in the conditions of integrated learning is developed. Their specifics of team interaction are determined.

Key words: children with special educational needs, education system, inclusive learning, team, team interaction.

Постановка проблеми. В Україні за офіційною статистикою налічується близько 165000 дітей з особливими освітніми потребами. Актуальним питанням сьогодення постає проблема організації навчання дітей з особливостями психофізичного розвитку. Традиційною формою їх навчання є спеціальні заклади освіти. Однак з метою виключення дискримінації дітей з особливими освітніми потребами, їх ізольованості та забезпечення їм рівних прав і можливостей реалізувати свій потенціал у суспільстві, починаючи з 2009 року Україна розпочала активне впровадження інклюзивного навчання. За період впровадження інклюзії відбулися значні зміни на законодавчому рівні, були внесені зміни до Закону України «Про освіту», а також прийнято ряд нормативно-правових документів, які регулюють рівність права на освіту всіх дітей незалежно від їх особливостей. Проте, реалізуючи право на освіту дітей з особливими освітніми потребами, необхідно забезпечити їм не лише рівний, а в першу чергу і якісний доступ до навчання в загальноосвітніх закладах. Відповідно це зумовлює нові вимоги до системи освіти, потрібно не лише архітектурно та технічно адаптувати загальноосвітні заклади, до дітей різних нозологій, а й забезпечити навчально-методичну базу та підготувати коло спеціалістів до роботи з даною категорією дітей.

Найбільш результативною формою роботи провідних країн світу, зокрема в сфері освіти є створення команди фахівців, які працюють над реалізацією спільної мети. У зв'язку з цим постає необхідність сформувати

розгалужену команду супроводу для навчання дітей з особливими освітніми потребами на засадах командної взаємодії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням категорії дітей з особливостями психофізичного розвитку та специфіки їх навчання займалося велике коло науковців. Зарубіжні дослідники: А. Дусон, А. Мілверт, К. Кларк, Д. Мітчелл, С. Робсон та вітчизняні: Л. Виготський, О. Гаврилов, Г. Коберник, С. Миронова, В. Синьов та інші. Процес інтеграції дітей з особливими освітніми потребами та впровадження інклюзивного навчання досліджували: А. Колупаєва, Н. Компанець, С. Миронова. Особливості командоутворення та основи командної взаємодії досліджували зарубіжні вчені: У. Такман, С. Хітвілд та вітчизняні: В. Горбунова, Л. Карамушка, О. Філь та ін.

Метою дослідження є висвітлення теоретичних аспектів системи командної взаємодії фахівців у навчанні дітей з особливими освітніми потребами.

Виклад основного матеріалу: Термін «дитина з особливими освітніми потребами» у вітчизняній спеціальній педагогіці відносно новий, синонімічний ряд даного поняття представлений такими визначеннями як: діти з вадами психофізичного розвитку, діти з обмеженими можливостями, діти з порушеннями розвитку, аномальні діти, діти, що потребують корекції психофізичного розвитку. В спеціальній науковій літературі найчастіше використовується термін « діти з вадами психофізичного розвитку», що характеризує: «дітей, які мають суттєві відхилення від нормального фізичного чи психічного розвитку, зумовлені вродженими або набутими дефектами, і потребують спеціальних умов навчання й виховання» [2, с. 25- 26].

В контексті міжнародного законодавства значення категорії дітей з обмеженими можливостями здоров'я та їх права закріплені в Загальній декларації прав людини (1948 р.) та в Декларації прав дитини (1959 р.). Широкого вжитку термін «діти з особливими освітніми потребами» набув з часу публікації Саламанкської декларації про принципи, політику та практичну діяльність у галузі освіти осіб з особливими освітніми потребами (прийнятої в Іспанії 7-10 червня 1994 р.). В декларації вказується, що «термін «особливі освітні потреби» стосується усіх дітей, а також молоді, чий потреби залежать від різних видів індивідуальних освітніх особливостей або труднощів, пов'язаних з навчанням [8]. Таким чином, першим міжнародним документом, що визначив термін "особа з особливими освітніми потребами" стала Саламанкська декларація.

ЮНЕСКО більш конкретизує категорію дітей з особливими освітніми потребами, включаючи такі порушення в розвитку: емоційні і поведінкові, мовлення та спілкування, труднощі в навчанні, затримка чи обмеження інтелектуального розвитку, фізичні, нейромоторні порушення, а також порушення зору та слуху. Цей список доповнюють діти, які виховують у несприятливому середовищі, діти, що належать до груп етнічних меншин, діти вулиці та діти з ВІЛ-інфекцією/СНІДом [4, с. 11].

Відповідно Закону України «Про освіту» дитина з особливими освітніми потребами – це «особа, яка потребує додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення її права на освіту» [6].

На основі аналізу міжнародного та вітчизняного законодавства щодо трактування терміну «діти з ООП» подаємо власне бачення даного поняття. Отже, «діти з особливими освітніми потребами» - це відповідна категорія дітей та молоді, що мають різні форми обмеження фізичної чи розумової здатності або труднощів, пов'язаних з навчанням і які потребують спеціальних (індивідуальних) умов для забезпечення їхніх освітніх потреб на певних етапах освітнього процесу з метою реалізації їх права на освіту.

Важливим періодом у житті дітей з особливими освітніми потребами є їх навчання. Однак, формуючи основи навчально-виховного процесу дітей з особливими освітніми потребами варто розглянути суть підходу до сприйняття дитини з особливостями психофізичного розвитку крізь призму медичної та соціальної моделі.

Проаналізувавши зміст двох моделей, варто виокремити основні їх відмінності, які наведені в таблиці 1.

Таблиця 1.
Аналіз медичної та соціальної моделі сприймання дітей з ООП

Характерні риси моделі	Медична модель	Соціальна модель
Терміни, якими оперує модель	«Діти з порушеннями розвитку», «діти з обмеженими можливостями здоров'я», «особи з інвалідністю»	«Діти з особливими освітніми потребами», «діти з особливостями психофізичного розвитку»
Основа моделі	Розглядає ваду здоров'я як характеристику особи, що може бути викликана хворобою, травмою чи станом здоров'я	Розглядає ваду здоров'я як соціальну проблему, а не як характеристику особистості
Мета та основні цілі	Забезпечення лікування, реабілітації та соціальної допомоги особам, які мають особливі потреби. Корекція відповідного порушення розвитку дитини в процесі навчання.	Забезпечення рівних прав і можливостей для всіх дітей, не залежно від психофізичного розвитку особистості. Пристосування оточення до дітей з особливими освітніми потребами, включаючи особистісне ставлення соціуму, побутову, архітектурну, транспортну та освітню безбар'єрність
Форма навчання дітей з ООП	Спеціальні школи; Навчально-реабілітаційні центри .	Інтегрована та інклюзивна освіта (спеціальні групи, класи в загально-освітніх школах)

На основі аналізу, історично першою варто визначити медичну модель, адже соціальні проблеми дітей з відхиленнями в психофізичному розвитку починають розглядати крізь призму соціальної моделі з 1991 року, коли Україна ратифікувала Конвенцію ООН про права дитини. Порівняння медичної та соціальної моделі дає можливість виокремити принципово важливі аспекти.

Медична модель користується такими термінами як «діти з порушеннями розвитку», «діти з обмеженими можливостями здоров'я», «особи з інвалідністю». Вона розглядає порушення здоров'я, яке може бути зумовлене хворобою, травмою або станом здоров'я, як характеристику особи. Основою даної моделі є здоров'я дитини, що потребує корекції відповідного порушення за допомогою медичного чи іншого втручання. Тобто в контексті медичної моделі акцентується увага на забезпеченні лікування, реабілітації, корекції порушення розвитку дитини. Ця модель ставить за мету забезпечити життя дитини з особливими освітніми потребами економічними та освітніми можливостями, шляхом соціальних виплат та спеціальної освіти відповідно особливих потреб дитини.

На відміну від медичної моделі, соціальна модель ваду здоров'я розглядає як соціальну проблему, а не як характеристику особистості. Вона оперує більш гуманними поняттями, такими як: «діти з особливими освітніми потребами», «діти з особливостями психофізичного розвитку». Суть соціальної моделі полягає в пристосуванні оточення до дітей з особливими освітніми потребами, включаючи особистісне ставлення соціуму, а також побутову, архітектурну, транспортну та освітню безбар'єрність. Метою даної моделі є забезпечення рівних прав і можливостей, в отриманні освіти, для всіх дітей, не залежно від психофізичного розвитку особистості. В контексті даної моделі провідною формою навчання дітей з особливими освітніми потребами є інклюзивна освіта.

Узагальнюючи, варто відмітити що гармонійний і всебічний розвиток дітей з особливими освітніми потребами в освітньому процесі буде більш ефективний в поєднанні медичної і соціальної моделі, варто об'єднати позитивні аспекти двох моделей в одне ціле. Формування навчально-виховного процесу для дітей з особливими освітніми потребами необхідно здійснювати на основі підходів соціальної моделі, а саме забезпечити можливість дітей з особливими освітніми потребами розвивати і реалізовувати свій потенціал в навчально-виховному процесі на засадах рівноправства, вседоступності та гуманності. Однак під час навчально-виховного процесу варто приділити увагу індивідуальним особливостям дитини, включаючи корекційно-реабілітаційні методи роботи, що входять в основу підходів медичної моделі.

Система освіти дітей з особливими освітніми потребами включає:

1. Мережу спеціальних закладів для дітей, що потребують корекції психофізичного розвитку. До спеціальних закладів освіти належать спеціальна школа та навчально-реабілітаційний центр

2. Інклюзивне навчання — це комплексний процес надання рівного доступу до якісної освіти дітям з особливими освітніми потребами шляхом організації їх навчання у загальноосвітніх навчальних закладах на основі застосування методів навчання орієнтованих на саму особистість, з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності таких дітей [5]. Суть інклюзивного навчання полягає в утворенні за потреби (у разі звернення батьків дитини) спеціальних інклюзивних груп чи класів для дітей з особливими освітніми потребами в закладах загальної освіти.

На міжнародному рівні вперше принципи інклюзивної освіти було закріплено Саламанською декларацією. Де зазначено що «звичайні школи з інклюзивною орієнтацією є найбільш ефективними засобами боротьби із дискримінаційним ставленням, створення привітної атмосфери в громадах, побудови інклюзивного суспільства і забезпечення освіти для всіх; крім того, вони забезпечують ефективну освіту для більшості дітей та підвищують ефективність, а також ефективність витрат усієї системи освіти» [7]. В розвинутих країнах світу таких як: Іспанія, Данія, Швеція, Канада, США, та ін. тенденції інклюзивної освіти активно використовуються ще з 90-х років. В Україні курс інтеграції дітей з особливими освітніми потребами розпочався з 2009 року. На сьогоднішній день інклюзивна освіта перебуває на етапі становлення та вдосконалення.

Для успішного включення дітей з особливими освітніми потребами в навчально-виховний процес та їх інтеграції у соціумі необхідно подолати існуючі освітні бар'єри. Сучасні дослідники у галузі спеціальної освіти, зокрема С. Миронова описала бар'єри які уповільнюють процес інклюзії в системі освіти, зокрема такі як: архітектурна недоступність навчальних закладів; недостатність знань та упереджене ставлення адміністрації, педагогічних працівників до проблем дітей з психофізичними порушеннями, неготовність до включення дітей з вадами розвитку у колектив здорових однолітків; правова неосвіченість батьків, які виховують особливих дітей про умови реалізації права їх дітей на освіту; відсутність у школах в достатньому обсязі матеріально-технічної, а також посад спеціальних фахівців для здійснення супроводу дітей з психофізичними порушеннями у закладах загальної освіти [2, с.34].

Подолати існуючі бар'єри можна за допомогою тісної співпраці фахівців різних професійних груп шляхом командної форми роботи.

Поняття «команда» є широковживаним у багатьох сферах суспільного життя, тому однозначного визначення немає. В загальному термін «команда» трактується як спеціально підібрана група людей для об'єднання їхніх зусиль, спрямованих на розв'язання проблемної ситуації чи спільне виконання важливого завдання [1, с.21]. Основною ціллю

команди є реалізація спільної мети шляхом інтенсивного співробітництва та згуртованості учасників команди.

Командна форма роботи у сфері освіти перебуває на початкових етапах розвитку та становлення. Аналіз існуючих досліджень дає можливість визначити, що основоположником командного менеджменту в освітніх закладах стала праця Л. Карамушки «Психологія управління закладами середньої освіти», яка стала логічним продовженням пошуку налагодження партнерської взаємодії та об'єднання колективу закладу освіти в єдину команду.

В рамках розвитку інклюзивної освіти формування командної форми роботи серед задіяних учасників навчально-виховного процесу дітей з особливими освітніми потребами в закладах загальної освіти – неменуче. Згідно внесених змін до Закону України «Про освіту» сформовано склад та функції команди супроводу дитини з особливими освітніми потребами в інклюзивних класах (групах), які прописані в наказі МОН України «Про затвердження Примірною положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти» [3].

Проаналізувавши функції кожного учасника команди супроводу, варто зосередити увагу на тому, що організацію роботи команди супроводу покладено на адміністрацію закладу, а розробкою індивідуальної навчальної програми займаються вчителі початкових класів (класні керівники), вчителі предметів/вихователі з участю асистентів вчителя (вихователя), тоді як спеціальним педагогам (дефектологам) доручено лише надавати корекційно-розвиткові послуги та рекомендації і консультації педагогічним працівникам та батькам. Однак зауважимо, що провідним учасником команди супроводу дитини з особливими освітніми потребами має бути безпосередньо вчитель-дефектолог, який найбільше володіє знаннями корекційної педагогіки і орієнтується краще будь-якого вчителя щодо потреб дитини відповідної нозології, тому саме корекційним педагогам необхідно розробляти індивідуальні навчальні плани у співпраці з іншими вчителями, а також корекційним педагогам (дефектологам) доцільно надати функцію організації роботи команди супроводу, а на адміністрацію покласти функцію контролю. Крім того даний Наказ прописує функції лише постійних учасників психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами, тоді як роль залучених фахівців чітко не вказана. Отже, потрібно не лише вдосконалити роль учасників психолого педагогічного супроводу шляхом збільшення кола учасників команди та чіткого визначення їх функцій на законодавчому рівні, а й сформувати їх готовність до командної роботи.

В рамках нашого дослідження було схематично окреслено коло фахівців, які мають сформувати команду для взаємодії у навчально-виховному процесі дітей з особливими освітніми потребами (див. рис 1).

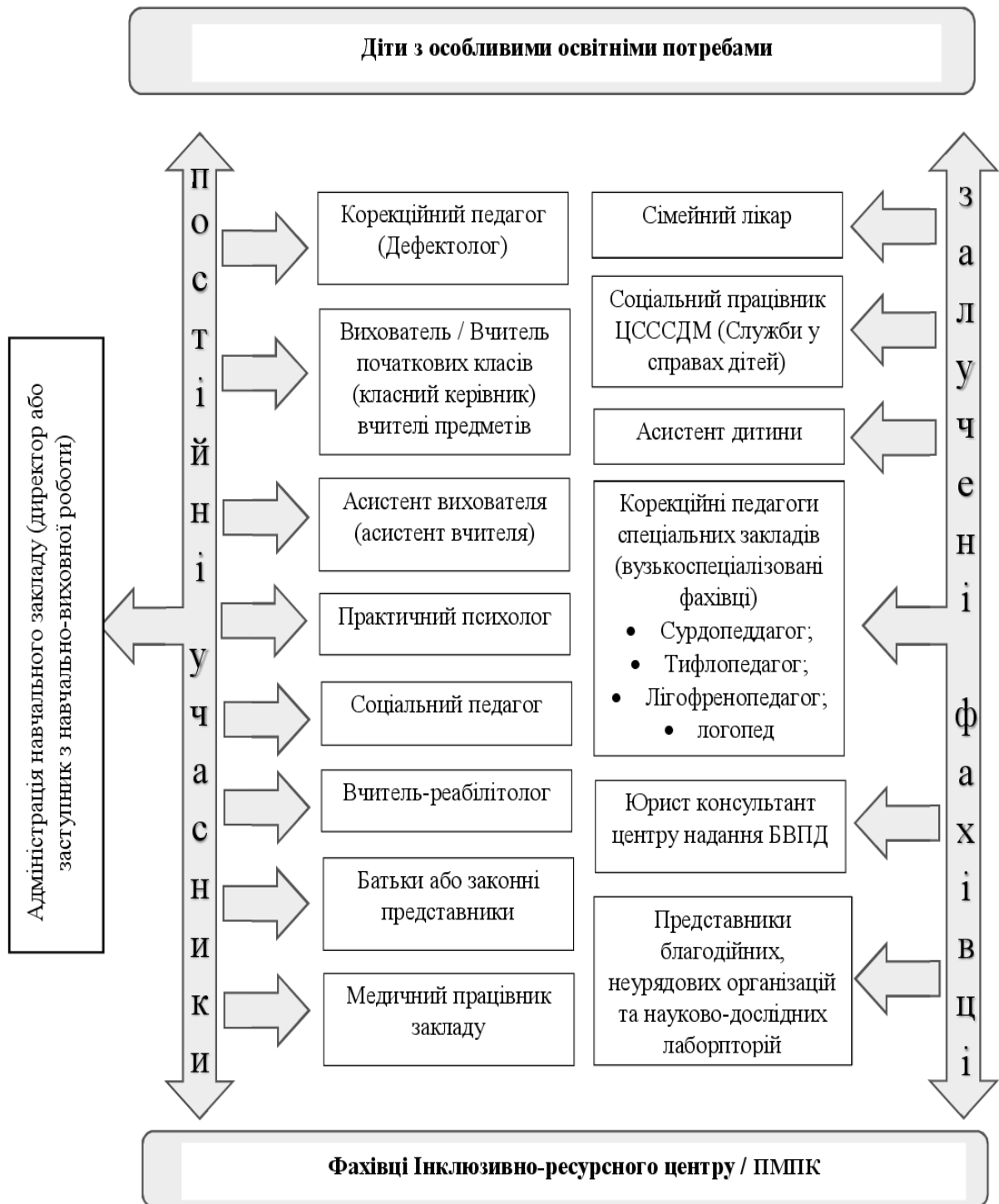

Рис. 1 Структура команди супроводу для навчання дітей з ООП.

На схемі зображено постійно діючих учасників команди супроводу дитини з особливими освітніми потребами в межах загальноосвітнього навчального закладу (команда первинної ланки) та перелік фахівців, які по потребі можуть бути залучені до командної роботи в цілях реалізації спільної мети, шляхом укладання договору про співпрацю (команда вторинної ланки). Специфіку такої командної роботи ми бачимо наступним чином:

1. Організацією об'єднання команди первинної і вторинної ланки має стати інклюзивно-ресурсний центр, в його повноваження має увійти тренінгова робота по формуванню командної взаємодії всіх учасників супроводу, а також координативна функція, навчально-методична, інформаційна, тощо.

2. Для кожного із учасників команди супроводу, крім професійних вимог, необхідно прописати його конкретну роль у команді, однак постійно діючі учасники (первинна команда фахівців) відповідні рішення повинні приймати командою колегіально з участю всіх учасників, шляхом командного засідання.

3. Роль організатора команди супроводу потрібно надати корекційному педагогу, який повинен мати диплом магістра спеціальної освіти.

4. Одними із основних функцій адміністрації навчального закладу має бути погодження, розроблених командою, індивідуальних навчальних планів та інших програм супроводу, а також здійснення контролю за виконання поставлених задач.

Висновки. Ефективна реалізація навчальної та корекційно-розвивальної спрямованості навчально-виховного процесу для дітей з особливими освітніми потребами, вимагає від системи освіти залучення різнопрофільних спеціалістів. Досягнення успішної інтеграції дітей з особливостями психофізичного розвитку безпосередньо залежить від злагодженої взаємодії всіх учасників команди супроводу. Продуктивним методом формування активної взаємодії є командна форма роботи, яка забезпечує гармонійний процес включення дитини в суспільство та розвиває професійні здібності, залучених у роботу, спеціалістів. Перспективи подальшого розгортання дослідження вбачаються у структуризації форм і методів командної взаємодії та визначення готовності фахівців спеціальної освіти до командної роботи.

Бібліографія

1. Горбунова В.В. Психологія командування: Ціннісно-рольовий підхід до формування та розвитку команд: *монографія*. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2014. 380 с. **2. Миронова С.П.** Основи корекційної педагогіки : *навчально-методичний посібник* / за ред. С.П. Миронової. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2010. 264 с. **3.** Про затвердження Примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти : наказ Міністерства освіти і науки від 08.06.2018 № 609: веб-сайт. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/61107/ (дата звернення 07.03.2020). **4. Порошенко М.А.** Інклюзивна освіта: *навчальний посібник*. Київ : ТОВ «Агнство Україна», 2019. 300 с. **5. Про затвердження концепції розвитку інклюзивного навчання** : наказ Міністерства освіти і

науки від 01.10.2010 № 912 : веб-сайт. URL:<https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-kontseptsii-rozvitku-inklyuzivnogo-navchannya> (дата звернення 07.03.2020). **6. Про освіту:** Закон України від 05.09.2017 р. №2145-VIII : веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 05.03.2020). **7. Про принципи,** політику та практичну діяльність у галузі освіти осіб з особливими освітніми потребами та Рамки Дій щодо освіти осіб з особливими освітніми потребами: Саламанська декларація від 10.06.1994 р. ED-94/WS/18: веб-сайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_001-94 (дата звернення: 05.03.2020). **8. Heathfield S.** (2019). *5 Stages of Team Development* [Online]. URL:<https://www.thebalancecareers.com/what-are-the-stages-of-team-development-1919224>. [Date Accessed: 13.03.2020]

References

1. Horbunova V.V. (2014) *Psykhologhiia komandoutvorennia: Tsinnisno-rolovyi pidkhid do formuvannia ta rozvytku komand: monohrafiia*. Zhytomyr : ZhDU im. I. Franka. [in Ukrainian]. **2. Myronova C.P.** (2010) *Osnovy korektsiinoi pedahohiky : navchalno-metodychnyi posibnyk / za red. C.P. Myronovoi*. Kamianets-Podilskyi: Kamianets-Podilskyi natsionalnyi universytet imeni Ivana Ohienka. [in Ukrainian]. **3. Pro zatverdzhennia** Prymirnoho polozhennia pro komandu psykhologo-pedahohichnoho suprovodu dytyny z osoblyvymy osvithnimy potrebamy v zakladi zahalnoi serednoi ta doshilnoi osvity : nakaz Ministerstva osvity i nauky vid 08.06.2018 № 609. Electronic resource. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/61107/ (date of appeal: 07.03.2020). **4. Poroshenko M.A.** (2019). *Inklyuzyvna osvita: navchalnyi posibnyk*. Kyiv : TOV «Ahnstvo Ukraina». [in Ukrainian]. **5. Pro zatverdzhennia** kontseptsii rozvytku inklyuzyvnoho navchannia : nakaz Ministerstva osvity i nauky vid 01.10.2010 № 912. Electronic resource. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-kontseptsii-rozvitku-inklyuzivnogo-navchannya> (date of appeal: 07.03.2020). **6. Pro osvitu:** Zakon Ukrainy vid 05.09.2017 №2145-VIII. Electronic resource. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>. (date of appeal: 05.03.2020). **7. Pro pryntsyphu,** polityku ta praktychnu diialnist u haluzi osvity osib z osoblyvymy osvithnimy potrebamy ta Ramky Dii shchodo osvity osib z osoblyvymy osvithnimy potrebamy : Salamanska deklaratsiia vid 10.06.1994 r. ED-94/WS/18. Electronic resource. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_001-94 (date of appeal: 05.03.2020). **8. Heathfield S.** (2019). *5 Stages of Team Development* [Online]. URL:<https://www.thebalancecareers.com/what-are-the-stages-of-team-development-1919224>. [Date Accessed: 13.03.2020]

Дата відпралення статті 18.02.2020 р.